

Sygn. akt III KO 1/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Stępka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Rafał Malarski

SSN Dorota Rysińska

Protokolant Łukasz Biernacki

w sprawie B. S. W. i M. Ż.

skazanych z art. 148 § 3 k.k. w zw. z art. 148 § 2 k.k.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 13 kwietnia 2016 r.,
wniosku obrońcy skazanego o wznowienie postępowania zakończonego
prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z
dnia 11 grudnia 2007 r., sygn. akt II AKa (...),
utrzymującym w mocy wyrok Sądu Okręgowego w B.
z dnia 14 sierpnia 2007 r., sygn. akt III K (...),

**1) na podstawie art. 540 § 2 k.p.k. i art. 547 § 2 k.p.k. w
stosunku do B. S. W. , a na podstawie art. 435 k.p.k. w zw. z art.
545 § 1 k.p.k. także wobec M. Ż., wznowia postępowanie
zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z
dnia 11 grudnia 2007., sygn. akt II AKa (...);**

**2) uchyla wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 11 grudnia
2007., sygn. akt II AKa (...) oraz utrzymany nim w mocy wyrok
Sądu Okręgowego w B. z dnia 14 sierpnia 2007 r., sygn. akt III K**

(...) – w części dotyczącej kwalifikacji prawnej czynu oraz kary i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania;

3) oddala wniosek w części opartej na przesłankach z art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k.;

4) obciąża Skarb Państwa wydatkami postępowania wznowieniowego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2007 r., w sprawie III K (...), Sąd Okręgowy w B. uznał B. S. W. oraz M. Ż. za winnych tego, że w dniu 5 listopada 2005 r. działając wspólnie i w porozumieniu, w zamiarze ewentualnym pozbawienia życia M. F. i M. G., uderzali ich pięściami, kopali po całym ciele oraz używając niebezpiecznych przedmiotów w postaci drewnianych nóżek od krzesła, zadali im szereg ciosów w głowę oraz inne ważne dla funkcjonowania organizmu części ciała i spowodowali liczne ich uszkodzenia, w tym:

- u M. G. rany powłok twarzy i głowy, masywne stłuczenia tkanek miękkich głowy, kończyn górnych i dolnych, klatki piersiowej oraz brzucha, stłuczenia lewego płuca, złamanie nosa oraz pęknięcie pokrywy i podstawy czaszki, w następstwie czego doprowadzili do obfitego krwawienia zewnętrznego oraz wewnętrznego i wywołali wstrząs skutkujący natychmiastowym zgonem;

- u M. F. rany powłok twarzy i głowy, masywne stłuczenia tkanek miękkich głowy, kończyn górnych i dolnych, klatki piersiowej oraz brzucha, stłuczenie śródpiersia i worka osierdziowego oraz masywne stłuczenia tkanek miękkich szyi, otoczenia tarczycy i krtani, złamanie nosa a także przedramienia i obojczyka prawego, w następstwie czego doprowadzili do obfitego krwawienia zewnętrznego oraz wewnętrznego i wywołali wstrząs skutkujący zgonem M. F. w dniu 6 listopada 2005 r. – a więc uznał ich Sąd za winnych zbrodni z art. 148 § 3 k.k. i za to na podstawie art. 148 § 3 k.k. w zw. z art. 148 § 2 k.k. wymierzył każdemu z nich kary po 25 lat pozbawienia wolności.

Wyrok ten zaskarżyli apelacjami obrońcy oskarżonych oraz prokurator. Po ich rozpoznaniu Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 11 grudnia 2007 r., sygn.

akt II AKa (...), utrzymał zaskarżony wyrok w mocy, uchylając jedynie rozstrzygnięcie zawarte w pkt V wyroku Sądu Okręgowego w zakresie, w jakim orzeczono zniszczenie śladów biologicznych, osmologicznych i daktyloskopijnych, wyszczególnionych w wykazach dowodów rzeczowych oraz odzieży zabezpieczonej od pokrzywdzonego M. G.

Kasacje od wyroku Sądu odwoławczego wywiedli obrońcy skazanych, jednak Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 24 września 2008 r., sygn. akt III KK 73/08, orzekł o ich oddaleniu.

W dniu 1 kwietnia 2016 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek sporządzony i podpisany przez obrońcę skazanego B. W., o wznowienie postępowania zakończonych wskazanym powyżej wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 11 grudnia 2007 r. Jego autor wniósł w konkluzji o uchylenie tego wyroku oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 14 sierpnia 2007 r. i przekazanie sprawy B. W. do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w B..

Podstawę tego wniosku stanowił przede wszystkim przepis art. 540 § 2 k.p.k. Uzasadniając swoje stanowisko obrońca skazanego powołał się na treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 kwietnia 2009 r., P 11/2008, stwierdzającego, że art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy - Kodeks postępowania karnego i ustawy - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363), którym dokonano nowelizacji przepisu art. 148 § 2 k.k., jest niezgodny z art. 118 ust. 1 i art. 119 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wprawdzie wyrok Trybunału nie rozstrzygał o konstytucyjności art. 148 § 3 k.k., na podstawie którego został skazany B. W., ale z uwagi na to, iż przepis ten wprost odwołuje się do treści art. 148 § 2 k.k., to utrata mocy tego ostatniego przepisu, zdaniem obrońcy, powoduje, że istnieją podstawy do wznowienia przedmiotowego postępowania.

Dodatkowo obrońca powołał się na podstawie art. 540 § 1 pkt 2 lit. a k.p.k. na nowe fakty wskazujące na to, że B. W. w ogóle nie popełnił przypisanego mu przestępstwa. Jednocześnie, w oparciu o przepis art. 97 k.p.k., wniósł o zwrócenie się do Zakładu Karnego w S. po informację, na jakim oddziale odbywa karę pozbawienia wolności współskazany M. Ź., a to na okoliczność faktów mających

kluczowe znaczenie dla dokonania ustaleń w zakresie winy skazanego W..

W pisemnej odpowiedzi na wniosek, prokurator Prokuratury Generalnej wniósł o jego uwzględnienie w tym zakresie, w którym wniosek został oparty o przesłankę z art. 540 § 2 k.p.k., wznowienie postępowania wobec B. W., zaś na podstawie art. 435 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k. również w stosunku do M. Ż., a w rezultacie, uchylenie wyroków sądów obydwu instancji w części dotyczącej kwalifikacji prawnej przypisanego przestępstwa oraz podstawy wymiaru kary i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Natomiast w odniesieniu do części wniosku opartego na przesłankach z art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k. prokurator wniósł o oddalenie wniosku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek obrońcy skazanego zasługuje na częściowe uwzględnienie, ale tylko w zakresie, w jakim został oparty o podstawę z art. 540 § 2 k.p.k., przy czym wznowieniu podlegało postępowanie tylko w odniesieniu do kwalifikacji prawnej przestępstwa oraz kary.

Jak słusznie wskazuje obrońca we wniosku, wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2009 r., w sprawie P 11/08, Trybunał Konstytucyjny po rozpoznaniu pytania prawnego Sądu Apelacyjnego w Krakowie, czy art. 148 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.), w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy - Kodeks postępowania karnego i ustawy - Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363), jest zgodny z Konstytucją, uznał, że art. 1 pkt 15 w/w ustawy jest niezgodny z art. 118 ust. 1 oraz art. 119 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, przez to, iż nie został uchwalony przez Sejm w wymaganym trybie. W następstwie tego orzeczenia, określający kwalifikowane typy zabójstwa przepis art. 148 § 2 k.k., z dniem 23 kwietnia 2009 r. (data publikacji wyroku w Dzienniku Ustaw - art. 190 ust. 2 i 3 Konstytucji) utracił obowiązującą moc. Przepis art. 1 pkt 15 tej ustawy nowelizacyjnej, zmodyfikował brzmienie art. 148 § 2 k.k. wyłącznie w zakresie sankcji przewidzianych w dotychczasowej jego treści, to jest, ograniczył możliwość wymiaru kary wyłącznie do dwóch sankcji, a mianowicie kary 25 lat pozbawienia wolności i kary dożywotniego pozbawienia wolności. Przed nowelizacją czyn wypełniający znamiona przestępstwa

określonego w art. 148 § 2 k.k. był zagrożony – obok wspomnianych powyżej kar – także karą pozbawienia wolności w rozmiarze od 12 do 15 lat. Ponieważ jednak brak jest podstaw do uznania, by doszło do „odżycia” brzmienia przepisu art. 148 § 2 k.k. w wersji obowiązującej przed datą dokonania w sposób niekonstytucyjny jego nowelizacji, to w konsekwencji z dniem 23 kwietnia 2009 r. zostały wyłączone z obrotu prawnego przepisy art. 148 § 2 i 3 k.k. określające kwalifikowane typy zabójstwa (*por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 lipca 2009 r., II KO 22/09, OSNKW 2009, z. 11, poz. 98; z dnia 19 listopada 2009 r., V KO 68/09, Lex Nr 550463; glosa W. Wróbel i S. Zabłocki do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 kwietnia 2009 r., P 11/08, Palestra 2009, nr 7-8, s. 290 i następne*).

Wypada przypomnieć, że stosownie do treści przepisu art. 540 § 2 k.p.k., postępowanie wznawia się na korzyść strony, jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Przewidziany w tym przepisie wymóg stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny niezgodności z ustawą zasadniczą przepisu, który był podstawą orzeczenia, rozumieć należy nie tylko jako stwierdzenie tej niezgodności wprost, wobec przepisu, w oparciu o który wydano orzeczenie sądowe, ale także stwierdzenie jej przez Trybunał w stosunku do przepisu ustawy wprowadzającej ów przepis, bez względu na powody, z jakich doszło do stwierdzenia tej niekonstytucyjności, gdyż także wówczas, sam wprowadzony w taki sposób, czyli niezgodnie z Konstytucją przepis prawa będący podstawą orzeczenia, traci moc (*por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 stycznia 2010 r., IV KO 137/09, OSNKW 2010, z. 4, poz. 39; z dnia 15 kwietnia 2010 r., III KO 4/10, Lex Nr 583865*).

Jest rzeczą oczywistą, że konsekwencje omawianego wyroku Trybunału Konstytucyjnego rozciągają się na takie skazania, które dotyczyły przestępstw popełnionych po dacie wejścia w życie nowelizacji z dnia 27 lipca 2005 r., to jest od dnia 26 września 2005 r., a wyrokowanie nastąpiło przed datą opublikowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego, a więc przed dniem 23 kwietnia 2009 r. W sprawie niniejszej, wyrokiem Sądu Okręgowego w B. z dnia 14 sierpnia 2007 r. uznano B. W. oraz M. Ż. winnymi popełnienia w dniu 5 listopada 2005 r. zbrodni zabójstwa, a czyn ten zakwalifikowano z art. 148 § 3 k.k., zaś podstawę prawną

wymiaru kar stanowiły przepisy art. 148 § 3 k.k. w zw. z art. 148 § 2 k.k. Wyrok ten stał się prawomocny w dniu 11 grudnia 2007 r.

W tym miejscu wskazać także należy, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie rozstrzygał wprost o konstytucyjności przepisu art. 148 § 3 k.k. Przepisu tego nie dotyczyły także zmiany wprowadzone powołaną powyżej ustawą nowelizującą z dnia 27 lipca 2005 r. Nie oznacza to jednak, że w tej sytuacji brak jest podstaw do wznowienia postępowania w oparciu o przesłankę z art. 540 § 2 k.p.k. Przepis art. 148 § 3 k.k. nawiązywał w swej treści wprost do § 2 art. 148 k.k. wskazując, że *„karze określonej w § 2 podlega, kto jednym czynem zabija więcej niż jedną osobę lub był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo”* (w wersji obowiązującej do dnia 23 kwietnia 2009 r.). Stosowane w tych wypadkach kary mieściły się zatem w ramach kar określonych w art. 148 § 2 k.k., który w następstwie wyroku Trybunału utracił swą moc (*zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2010 r., III KO 83/09, OSNKW 2010, z. 8, poz. 69*).

W tej sytuacji należało uznać, że w stosunku do B. W. zaistniała podstawa prawna wskazana w art. 540 § 2 k.p.k. do wznowienia postępowania. Jednocześnie podkreślenia wymaga fakt, że chociaż wniosek dotyczył tylko skazanego W., to wszystkie wskazane powyżej okoliczności odnoszą się także do skazanego Ż.. A zatem w oparciu o przepis art. 435 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k. postępowanie należało wznowić również wobec skazanego M. Ż..

Odrębnego omówienia wymaga zakres uchylecia wyroków sądów obu instancji i w konsekwencji - zakres, w jakim sprawa ta została przekazana Sądowi Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania. Podkreślić trzeba w sposób bardzo wyraźny, iż zasadnicze znaczenie w tym przypadku odgrywa materia, której dotyczyła nowelizacja uznana w wyroku Trybunału za niekonstytucyjną. Jej istotą było zawężenie granic represji przewidzianych za kwalifikowane typy przestępstwa zabójstwa wyłącznie do dwóch ściśle określonych sankcji. Wprowadzona zmiana nie dotyczyła ani przesłanek odpowiedzialności karnej, ani sfery gwarancji procesowych, czy też przebiegu procesu karnego. Jej konsekwencje odnosiły się do wymiaru kary, a zatem modyfikacji podlegać powinna także podstawa prawna skazania i wymiaru kary, polegająca na zakwalifikowaniu ustalonego już zachowania oskarżonego jako zabójstwa typu podstawowego z art. 148 § 1 k.k., w

miejsce zabójstwa typu kwalifikowanego z art. 148 § 2 k.k. Wadą determinującą konieczność wznowienia postępowania nie jest zatem dotknięty proces rozpoznawania sprawy i kształtowania jej podstawy faktycznej, lecz stan prawny określający ramy konsekwencji prawnych niekwestionowanego zachowania oskarżonego. Dlatego też uchyleniu powinny podlegać tylko te części dotychczasowego rozstrzygnięcia w stosunku do skazanych B. W. i M. Ż., których wprost dotyczyły konsekwencje wyroku Trybunału, będącego przesłanką wznowienia postępowania.

Z tych przyczyn uchylono wyroki sądów obydwu instancji tylko w części dotyczącej kwalifikacji prawnej przestępstwa przypisanego skazanym oraz kary - i w tym zakresie przekazano sprawę do ponownego rozpoznania.

Przy ponownym rozpoznaniu Sąd Okręgowy wykorzysta zgromadzony materiał dowodowy i poczynione dotychczas na jego podstawie ustalenia faktyczne, orzekając na nowo o kwalifikacji prawnej czynu i o karze.

Odnosząc się natomiast do drugiej ze wskazanych we wniosku podstaw wznowieniowych, o których mowa w art. 540 § 1 pkt 2 lit. a k.p.k., a mianowicie wystąpienia nowych faktów mających kwestionować winę skazanego W. i próbujących wykazać, że skazany nie dopuścił się przypisanego mu przestępstwa, Sąd Najwyższy stwierdza, że w tej części wniosek był bezpodstawny i podlegał oddaleniu.

Wywodząc istnienie przesłanki *propter nova*, obrońca wprost odwoływał się do osoby współskazanego M. Ż., którego wyjaśnienia stanowiły jedną z podstaw ustaleń faktycznych. Powołał się na okoliczność choroby psychicznej M. Ż., na którą ten cierpi od 1998 r. Autor wniosku twierdził, że po 7 latach od wydania opinii psychiatrycznej w sprawie, pojawiły się nowe metody diagnozowania schizofrenii oraz jej leczenia, co implikuje konieczność sporządzenia w chwili obecnej nowej opinii o stanie zdrowia psychicznego tego skazanego. Obrońca zwrócił uwagę na fakt umieszczenia skazanego na oddziale terapeutycznym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w związku z czym domagał się wyjaśnienia przyczyn, z powodu których Ż. odbywa karę na tym oddziale. Nadto zdaniem obrońcy, skazany w czasie pierwszego przesłuchania w sprawie, był w stanie upojenia alkoholowego, co naruszało zakaz dowodowy ujęty w art. 171 § 7 k.p.k.

Trzeba stwierdzić wprost, że przywołane we wniosku argumenty nie zasługują na uwzględnienie. Przede wszystkim, podkreślenia wymaga fakt, że wszystkie wskazane przez obrońcę okoliczności dotyczące osoby skazanego Ż., w tym jego stanu zdrowia psychicznego, były znane nie tylko sądom procedującym w sprawie, ale także stronom postępowania, a zatem nie można ich zaliczyć do katalogu „nowych faktów lub dowodów”. W aktach sprawy znajduje się zarówno opinia biegłych psychiatrów dotycząca stanu zdrowia skazanego M. Ż., na którą powołuje się obrońca we wniosku, jak również inne dokumenty o stanie zdrowia psychicznego tego skazanego.

Biegli opiniujący w sprawie dysponowali kompletną dokumentacją w tym zakresie - posiłkowali się historią choroby, danymi uzyskanymi w czasie obserwacji, a także wynikami badania oskarżonego. W rezultacie jednoznacznie wykluczyli, aby *tempore criminis* M. Ż. miał całkowicie zniesioną albo ograniczoną w stopniu znacznym zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem. Natomiast fakt, że skazany odbywa karę na oddziale terapeutycznym Zakładu Karnego w S., nie może przesądzać, iż w czasie zdarzenia lub prowadzonego postępowania karnego występowały u niego przesłanki z art. 31 § 1 lub § 2 k.k.

Na uwzględnienie nie zasługiwało także twierdzenie obrońcy, jakoby do przesłuchania oskarżonego M. Ż. doszło z naruszeniem art. 171 § 7 k.p.k. Abstrahując od faktu, że podnoszone argumenty są ewidentnym kwestionowaniem ustaleń faktycznych, co ewentualnie winno być przedmiotem apelacji, lecz niedopuszczalne jest w postępowaniu kasacyjnym, brak jest powodów do uznania ich słuszności. Jak wynika z akt przedmiotowej sprawy, oskarżony Ż., chociaż został zatrzymany w dniu 5 listopada 2005 r. w stanie nietrzeźwości, to jednak przesłuchano go dopiero następnego dnia – a więc 6 listopada 2005 r., po upływie prawie 15 godzin od chwili zatrzymania (k. 29 i 46). Nie sposób zatem uznać, że do przeprowadzenia czynności przesłuchania doszło w warunkach wyłączających swobodę wypowiedzi.

Reasumując podkreślić należy, że w sprawie o wznowienie postępowania nie dokonuje się na nowo oceny zebranych w toku procesu dowodów i poprawności przyjętych w oparciu o nie ustaleń faktycznych będących podstawą prawomocnego

wyroku. Nie bada się również oceny zasadności orzeczenia sądu pierwszej instancji, tak jak to się czyni w ramach kontroli instancyjnej. Sąd w ramach postępowania wznowieniowego jest uprawniony zbadać tylko to, czy ujawniły się nowe fakty lub dowody, wykazujące znaczne prawdopodobieństwo błędności tego wyroku skazującego. Takich faktów i dowodów w odniesieniu do części wniosku obrońcy skazanego W., opartego o podstawę wznowieniową z art. 540 § 1 pkt 2 lit. a k.p.k. w sprawie niniejszej nie ma, co skutkowało musiało jego oddaleniem w tym zakresie.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej orzeczenia.